

POLICAJT S DOBRÝM SRDCOM

Do jednej z piatich žulových tabúl pamätníka holokaustu v Bardejove je na večnú pamiatku vytesané aj meno Adama Bombu, bardejovského policajta. Jeho príbeh odvysielala RTVS v rámci relácie Encyklopédia spravodlivých 7. septembra. O udalostiach z obdobia druhej svetovej vojny, ako si ich pamätá, sa s redaktorkou Dagmar Mozolovou rozprávala dcéra Adama Bombu, Žofia Haňovová (1927).

Žofia mala 4 roky, keď sa jej otec vrátil z Ameriky a v Bardejove sa stal veliteľom policajtov. V ich susedstve bývalo niekoľko židovských rodín. Žofia mala 12 – 13 rokov, keď sa v Bardejove začala riešiť „židovská otázka“. Bolo jej ľúto židovských kamarátov, ktorí museli nosiť žlté hviezdy. Výnimku dostali len niekoľkí bohatí Židia, ktorí si za to museli zaplatiť. Po deportáciách do lágrov nasledovali licitácie majetku, ktorý gardisti povyhadzovali z domov a predávali.

Adam Bomba bol na bardejovskej železničnej stanici v službe, keď Nemci rozdeľovali do nákladných vagónov Židov, aby ich deportovali do koncentračných táborov. Správali sa k nim ako k zvieratám, gardisti ich týrali a bili. V jednej chvíli, keď Nemci práve neboli pri vozni, Adam Bomba otvoril jeden z vagónov, aby z neho mladí chlapi mohli utiecť na slobodu. Riskoval svoj vlastný život, aj keď ho doma s obavami čakali štyri deti a manželka. „Mamka sa vtedy natrpela. Stále čakala na správu, že ho Nemci zastrelili,“ spomína na prežitú chvíľu strachu pani Žofia.

Adam Bomba mal ako policajt informácie, kedy budú gardisti robiť razie v židovských domoch. Dával svojim susedom, Židom, signály, aby v tomto čase ušli preč. A tí preskakovali do jeho záhrady, stodoly, sýpky, na pôjd. Keby ich boli Nemci našli, vystrieľali by celú rodinu. Neverili by, že ich tam sám neukryl. Ku koncu vojny Nemci robili kontroly aj po domoch, ktoré susedili so židovskými.

Otcovi pomáhal aj jeho syn Jozef – ako 17-ročný previedol v noci cez les do Zlatého 6-člennú rodinu Schöndorfovcov. Rodina Bombových tak podstúpila obrovské riziko – keby boli Jozefa chytili, všetkých by vystrieľali. Zlaté, vzdialené od

Bardejova asi tri kilometre, bolo v tom čase zapadnutou dedinou, ktorú si Nemci začali všimáť až pred samým koncom fronty. Jozef les dôverne poznal, keďže jeho otec bol poľovníkom a ako syn s ním chodieval na poľovačky. Schöndorfovcov ukryli v Zlatom u strýka na povale, kde sa so štvorročným dievčatkom skrývali dva mesiace.

Na tej istej ulici ako Adam Bomba so svojou rodinou bývala jeho sestra Mária, vydatá za gardistu Hladkého. Aj on súhlasil s pomocou Židom. Pani Mária takto raz ukryla v posteli svoju kamarátku Gizu Altmannovú a keď prišli Nemci na prehliadku domu, predstavila im ju ako chorú príbuznú. Starší bratia Gizey Altmannovej utiekli na stredné Slovensko, kde sa prihlásili ako kresťania do gazdovskej služby.

Bardejov bol plný Nemcov, najzúrivejší boli vtedy, keď vojnu začali prehrávať. Prechod fronty prežili Bardejovčania ešte pomerne ľahko. Padlo pár výstrelov a do vzduchu stihli Nemci vyhodit' kúpeľný most, ako aj starodávny, ale pekný hotel Republiku. Posledné dni vojny prežila rodina Bombových ukrytá v pivnici mestskej polície. Už predtým chlapi na námestí prepojili pivnice a úkryt v nich našlo asi 60 žien a detí. Kvôli Nemcom tam nesmel byť žiaden chlap. Žofia sa bála o mamu, ktorá vybehla cez prestrelku z úkrytu do domu pre veci, ktoré so sebou zabudla zobrať a nevedela, ako dlho sa budú ukrývať. Keď sa vracala, tesne pred ňou zastrelili Nemca, ju Boh ochránil. Po prechode frontu na námestie vyšiel na koni generál Ludvík Svoboda (neskôr prezident) a Adam Bomba bol prvým človekom, ktorý mu podal ruku.

Po vojne sa do Bardejova vrátili len štyria Židia. Ohlásilo sa aj pár tých, ktorí emigrovali do Ameriky, medzi nimi aj Giza Altmannová, ktorá má dnes

91 rokov. Dcéra pani Žofie ju navštívila v Amerike aj Izraeli.

V roku 1942 odišli zo železničnej stanice dva transporty s vyše 3 000 bardejovskými Židmi. O 70 rokov neskôr, v r. 2012 sa v meste uskutočnilo medzinárodné spomienkové stretnutie, na ktorom sa zúčastnili Židia z celého sveta.

Evanjelická farárka Anna Velebírová pre RTVS povedala, že si na podujatí všimli pána, ktorý chodil od jedného človeka ku druhému vypytujú sa, či niekto nepozná pani Žofiu Haňovú. Nasledovalo dojemné stretnutie po dlhých rokoch: „Zrazu ju ten pán objal, vyhlkli mu slzy a povedal: Pani Haňovová, toto je moja rodina – vďaka vášmu otcovi, ktorý nás zachránil, sme tu aj s mojimi potomkami.“ Boli vďační za to, že aspoň ju našli ešte živú.

Pred rokom v septembri, už po otcovej smrti, pani Žofia prevzala pamätnú plaketu, na ktorej je uvedený: „Bardejovský výbor na ochranu židovského dedičstva uznáva, že Adam Bomba riskoval svoj život, aby zachránil Židov z Bardejova počas holokaustu a preto je považovaný za 'spravodlivého' a jeho meno bude zapísané na stene čí v pamätnej záhrade holokaustu v Bardejove.“

Prečo Adam Bomba tak riskoval, aj keď nemusel? Podľa jeho dcéry Žofie to robil preto, že „mal rád Židov, pozeral sa na nich ako na ľudí a ak mal možnosť, tak im pomáhal“. V jej spomienkach otec ostáva ako dobrý, ale zároveň prisny a spravodlivý človek, ktorý sa napriek pohnutým vojnovým udalostiam dožil svojej staroby.

Súčasťou článku sú autentické fotografie z rodinného archívu Žofie Haňovovej. Na fotkách Žofia Haňovová s certifikátom (dcéra A. Bombu) a policajt Adam Bomba.